

Povodom četrdesetogodišnjice desanta na Drvar

General-pukovnik
DANE ČUIĆ

*Drvarska epopeja najbolje je pokazala
snagu i neraskidivo jedinstvo naroda
i njegove oslobodilačke vojske*

*Reč predsjednika Komiteta organizacije SKJ u JNA
general-pukovnika Daneta Čuića na mitingu u Tito-
vom Drvaru, 27. maja 1984. godine.*

Bitka u Drvaru jedna je od najtežih i najdramatičnijih bitaka naše narodnooslobodilačke borbe. To je bila bitka u kojoj su narod Drvara i jedinice Narodnooslobodilačke vojske herojski branili svog Vrhovnog komandanta, vrhovno vojno i političko rukovodstvo nove Jugoslovenske države i sve ono što su naši narodi i narodnosti širom zemlje, predvođeni Komunističkom partijom i drugom Titom, ostvarili do tih majskih dana 1944. godine u teškoj krvavoj borbi protiv okupatora i njegovih domaćih slugu. Pored ostalog, stvorena je snažna i borbeno sposobna Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije sa više od 350.000 boraca svrstanih u 11 korpusa sa 39 divizija, 22 samostalne brigade, i oko 140 partizanskih odreda. Brojno narasle snage NOVJ, objedinjene pod rukovodstvom Vrhovnog štaba i komandom druga Tita, uspješno su djelovale u svim krajevima Jugoslavije. Stvorene su prostrane slobodne teritorije, a neprijateljske snage, posebno na važnim komunikacijama, bile su pod stalnim udarom naših snaga.

Svi ti uspjesi, kao i sve intenzivnija i masovnija borbena dejstva i aktivnosti jedinica NOV i POJ, usklađena direktivama Vrhovnog štaba i prožeta zajedničkom idejnom vezom, naporima i željom da se

nadvlada neprijatelj i ostvari konačna pobjeda, snažno su uticali i na afirmaciju jugoslovenskog ratišta u evropskim okvirima.

Pored vojne, u zemlji se uspješno razvijala i intenzivna politička aktivnost. Formirani su i još snažnije afirmisani narodnooslobodilački odbori i drugi organi nove revolucionarne, narodne vlasti koji su uživali svestranu podršku naroda. Omasovljene su postojeće i stvorene nove političke organizacije. Šest mjeseci prije desanta na Drvar, na Drugom zasjedanju AVNOJ-a postavljeni su čvrsti temelji nove Jugoslavije kao ravnopravne zajednice svih jugoslovenskih naroda i narodnosti.

Istina o tome ko se u Jugoslaviji bori a ko sarađuje sa okupatorom, koja je pune tri godine skrivana, već je dospjela do svjetske javnosti a NOP je bio priznat kao jedini nosilac borbe protiv okupatora i stvarni nosilac vlasti u Jugoslaviji. Uspostavljen je direktan kontakt sa tri najveće zemlje savezničke koalicije — Sovjetskim Savezom, Velikom Britanijom i Sjedinjenim Američkim Državama.

Uopšte uzevši, u proljeće 1944. godine, događaji na jugoslovenskom ratištu razvijali su se za nas veoma povoljno. Narodnooslobodilačka vojska je sve više preuzimala strategijsku inicijativu, što je uz stalne uspjehe sve masovnijih i intenzivnijih borbenih dejstava nagovještavalo skori ulazak narodnooslobodilačke borbe u završnu etapu.

Na drugim ratištima u Evropi događaji su se razvijali u korist savezničkih armija. Crvena armija je izvođeci ofanzivne operacije većih razmjera sve više prodirala prema srednjoj i jugoistočnoj Evropi. Na Zapadu savezničke snage su, pored intenzivnih bombardovanja Njemačke, vršile posljednje pripreme za otvaranje fronta u zapadnoj Evropi.

U takvoj opštoj situaciji jugoslovensko ratište za njemačke snage postaje izuzetno značajno. Prema ocjeni njemačke Vrhovne komande, Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije je predstavljala ogromnu prepreku za manevar njihovih snaga kroz našu zemlju i veliku opasnost za njihove snage pogotovo u slučaju eventualnog savezničkog iskrcavanja na jugoslovensku jadransku obalu, kao i jak oslonac južnom krilu Crvene armije. Stoga je Hitler kategorički zahtijevao da se preduzmu energične mjere za uništenje narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji. Međutim, njemačka komanda nije više imala mogućnosti, a ni takve snage, kojima bi mogla voditi ofanzivne operacije širih razmjera. Ona je procijenila da će borbeni moral naših boraca i otpor naroda najbrže oslabiti i da će Nijemci najveći uspjeh postići ako se uništi Vrhovni štab NOVJ i razbiju i oslabe jedinice NOVJ oko njega u zapadnoj Bosni. Stoga je njemačka ko-

manda svoje najelitnije motorizovane, pješadijske i druge snage usmjeravala ka Bosanskoj krajini i Drvaru. Jer, Drvar je u to vrijeme bio centar naše revolucije. Tu se nalazilo naše najviše vojno i političko rukovodstvo, s Titom na čelu. Cilj Nijemaca je bio da unište rukovodstvo naše revolucije pri čemu im je bilo najbitnije da se domognu prvog čovjeka našeg narodnooslobodilačkog pokreta da se domognu Tita, živog ili mrtvog, kako su oni govorili. Sa takvim namjerama, njemačke snage otpočinju, polovinom maja 1944. godine, tzv. sedmu i ujedno posljednju ofanzivu.

Plan ove operacije se duže vrijeme pripremao i temeljito razrađivao. Njegova osnovna zamisao je bila da se iznenadnim napadom vazdušnodesantnih jedinica uništi Vrhovni štab a istovremeno da jače motorizovane pješadijske i brdske snage, podržane avijacijom, koncentričnim napadom iz više pravaca, od Bihaća, Banjaluke, Bugojna, Livna, Knina i Srba ispresijecaju slobodnu teritoriju, spoje se sa desantnim snagama, a zatim po dijelovima unište snage NOVJ u Bosanskoj krajini.

Udarnu snagu predstavljale su vazdušnodesantne jedinice. Trebalo je da one izvrše najvažniji zadatak — desant na Drvar i zato im je bila posvećena posebna pažnja, počev od izbora ljudi, njihove pripreme, uvježbavanja i dr. Glavni faktor uspjeha njemačkog napada trebalo je da bude potpuno iznenađenje, i zbog toga su sve pripreme obavljane u najvećoj tajnosti.

I pored opsježnih mjera koje su Nijemci preduzeli radi obezbijeđenja tajnosti svojih namjera, Vrhovni štab je 20. marta raspolagao podacima o pripremama za napad na Drvar. Preduzete su mjere bezbjednosti, a za protivdesantnu odbranu šireg prostora Drvara određene su jedinice Šeste ličke proleterske divizije i dijelovi jedinica koje su se nalazile neposredno uz Vrhovni štab.

Napad je otpočeo ujutro, 25. maja, na Titov rođendan, što je takođe trebalo da bude iznenađenje. Poslije jakog polučasovnog bombardovanja, oko 7 časova naišao je talas transportnih aviona iz kojih su iskakali padobranc i spuštene jedrilice koje mnogi borci do tada nisu ni vidjeli. Gađali su ih i radovali se misleći da su ih oni oborili. No, ubrzo su shvatili da ovi traže Tita, i da ih što prije treba uništiti.

Nijemci nisu znali gdje se tačno nalazi drug Tito. Računali su da će to lako doznati od samih mještana. Međutim, od Drvarčana ništa nisu saznali. Opsjednuti željom da po svaku cijenu i što prije dođu do Tita, organizovali su pravi lov na ljude. Nisu štedjeli ni žene ni djecu. Zvjerski su ih ubijali, masakrirali i mučili. Tom prilikom život je izgubilo oko 380 hrabrih Drvarčana.

Svaka kuća postala je otporna tačka, svaki žbun ili kamen iza kojeg se pružao žestok otpor držao je Nijemce u uvjerenju da se baš tu nalazi Vrhovni štab i drug Tito. Na cijelom prostoru Drvarske kotline sve živo je krenulo u borbu protiv desanta. Borci, slušaoci Oficirske škole i narod hrabro su se držali i herojski borili, ne štedeći svoje živote. Saznanje da su Vrhovni štab i Tito u opasnosti bila je misao vodilja svakog borca i cijelog naroda Drvara da se mora junački držati i izdržati u borbi sa nadmoćnijim neprijateljem.

Oko 10 časova u pomoć je samoinicijativno pristigao Drugi bataljon Treće ličke proleterske brigade iz pravca Resanovaca. Za njim su po naređenju štaba Šeste ličke proleterske divizije krenule prema Drvaru i ostale jedinice brigade. Oko 12 časova, članovi Vrhovnog štaba su izašli iz pećine i krenuli u pravcu Otaševca.

Drvar je odolio. Zaštitio je Tita i postao legenda, grad heroj. Danas, poslije 40 godina, sjećajući se tih teških i slavnih dana, ponovo je aktuelno pitanje: zašto njemački plan desanta nije ostvaren? Do tada izvedeni njemački desanti, na raznim dijelovima evropskog ratišta, uvijek su bili dobro organizovani, tako reći, bez greške i besprijekorno izvedni sa dobro uvježbanim elitnim jedinicama. I svi su bili uspješni.

I desant na Drvar je bio precizno planiran i lukavo smišljen. Nijemci su iskoristili sve što im je stajalo na raspolaganju. Angažovali su vazduhoplovne, motorizovane i vazdušnodesantne, specijalno obučene snage, a ipak nisu postigli cilj. U Drvaru nije bio zarobljen, ranjen ili ubijen nijedan član Vrhovnog štaba. Umjesto uništenog Vrhovnog štaba, dijelovi glavne grupacije Nijemaca, koji su se probili do Drvara, našli su samo ostatke razbijenog desanta.

Vazdušni desant na Drvar bio je jedini vazdušnodesantni napad Nijemaca u drugom svjetskom ratu koji nije uspio.

Za pozitivan ishod borbe protiv desanta u Drvaru najveći značaj imala je prije svega visoka svijest, neiscrpna moralna snaga boraca i naroda, besprimjerna hrabrost i masovni heroizam, bezgranična ljubav prema Titu. Borci se nisu zaplašili do tada za njih nepoznatog načina napada iz vazduha, nisu poklekli pred ogromnom nadmoći neprijatelja, nisu popustili pred njihovim zvjerstvima. Pod najtežim okolnostima sačuvali su borbeni duh i sa punim optimizmom odlučno branili svog Vrhovnog komandanta i do tada stvorene tekovine naše revolucije.

Pored toga, u ovoj po mnogo čemu jedinstvenoj operaciji, u punoj mjeri je došlo do izražaja neraskidivo jedinstvo revolucionarne vojske i naroda. Konačno, to su priznali i sami Nijemci. U svom iz-

vještaju njemački general Lajzer je istakao: »Narod je sav bio na njihovoj strani, pomagao im je i činio sve da nam oteža borbu. To je bila vojska bez oružja.«

Hitler se još jednom osvjedočio da nije imao ni snaga ni sredstava kojima bi mogao uništiti narod koji je riješen da se odlučno bori za svoju slobodu i nezavisnost.

Danas, kada obilježavamo 40-godišnjicu pobjede nad neprijateljskim desantom u Drvaru, neophodno je da sagledamo i savremenu političku situaciju. Zabrinjava činjenica da je svijet zahvaćen ozbiljnom krizom, opterećen mnogobrojnim protivvrječnostima, pa i ratnim sukobima, nepovjerenjem i sve intenzivnijom trkom u naoružavanju.

U Evropi se postavljaju novi raketno-nuklearni sistemi i kvantitativno i kvalitativno jačaju oružane snage vojno-političkih blokova. Na žalost, trka u naoružavanju zahvatila je i jug Evrope, pa smo suočeni i sa jačanjem oružanih snaga i instaliranjem novog nuklearnog oružja i u nekim susjednim zemljama.

Sve ovo, kao i činjenica da je jug Evrope u neposrednoj vezi sa Sredozemljem i Bliskim istokom, gdje se gotovo neprekidno vode ratovi, doprinijelo je da ovaj region dobije više na značaju i postane objekat pojačanog interesovanja velikih sila. Tome, na žalost, ide u prilog i ponašanje nekih naših susjeda, koji pokušavaju da se mješaju u naše unutrašnje stvari, a ispoljavaju i teritorijalne pretenzije prema dijelovima naše zemlje.

Budući da naša bezbjednost zavisi prvenstveno od unutrašnje stabilnosti društva, od toga koliko smo jedinstveni, snažni i dosljedni u ostvarivanju samoupravnog koncepta razvoja socijalizma, učvršćivanju ravnopravnosti i zajedništva naših naroda i narodnosti, jačanju odbrambeno-zaštitne sposobnosti i naše nezavisne i nesvrstane spolj-nopolitičke pozicije, mi ne možemo zanemariti ni unutrašnje faktore koji utiču na stanje u našoj zemlji. Zbog toga smo i izgradnju naših oružanih snaga i odbrambene pripreme društva u cjelini postavili tako da nas nikakav razvoj događaja ne smije iznenaditi.

Međutim, koristeći se pogoršanjem međunarodnih uslova i našim unutrašnjim teškoćama ponovo su počele da dižu glavu opozicione antisocijalističke snage potežući stara, nama već dobro poznata oružja, prizivajući avet prošlosti, nacionalizam, kleronacionalizam i druge strane ideologije sijući nepovjerenje u naš samoupravni put razvoja, nudeći nam višepartijski sistem itd.

Mi te snage dobro znamo. Nema ih mnogo i one nemaju podršku u narodnim masama i, prema tome, ne mogu predstavljati neku po-

sebnu opasnost. Naši narodi i narodnosti savladali su mnogo jače neprijatelje nego što su te grupice i pojedinci. Oni koriste našu socijalističku demokratiju koja je stvarna za ljude koji su idejno opredjeljeni za dalju izgradnju socijalizma na samoupravnim osnovama, ali ne i za one koji nastoje da takav razvoj ometaju ili da ga zaustave. Protiv takvih se moramo odlučno boriti svim sredstvima i spriječiti njihovo neprijateljsko djelovanje. Iskustva iz našeg NOR-a ukazuju nam na to da smo zbog djelovanja takvih snaga imali velike žrtve. Naša borba protiv okupatora bi bila mnogo lakša da nije bilo domaćih izdajnika u službi okupatora.

Danas tim i takvim snagama, pored ostalog, smeta i Jugoslovenska narodna armija koja je, po svojoj suštini, društvenom biću i revolucionarnosti, uvijek bila i ostaje narodna, Titovska armija.

Naša armija se planski razvijala, neprekidno povećavajući svoje borbene mogućnosti. Ona se i danas razvija kao udarna snaga jedinstvenih oružnih snaga naših naroda i narodnosti, na jedinstvenim klasičnim i društvenim osnovama i sa jedinstvenim odbrambeno-zaštitnim ciljevima. Ona je zahvaljujući svojoj organizacijskoj razvijenosti, tehničkoj opremljenosti, moralnoj čvrstini, obučenosti i ukupnoj borbenoj spremnosti, snažna okosnica našeg odbrambenog sistema, garant slobode, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta Jugoslavije, značajan faktor odvrćanja neprijatelja i faktor unutrašnje stabilnosti i međunarodne pozicije naše zemlje.

Naša armija, izrasla iz naroda, razvijana na bogatim tradicijama naše revolucije, neraskidivo vezana sa radničkom klasom i narodom, vjerna ciljevima za koje smo se borili i politici Saveza komunista Jugoslavije ostaće kao i do sada osnovna udarna snaga u očuvanju svega što smo, predvođeni Titom, postigli.

Drvarska iskustva su za nas dragocjena i na njih se moramo uvijek vraćati, kako danas tako i u budućnosti. Ona najbolje pokazuju da naša koncepcija opštenarodne odbrane, koja podrazumijeva najšire angažovanje radnih ljudi i građana i svih činilaca političkog i društveno-ekonomskog sistema na zadacima odbrane, omogućava efikasnu zaštitu nezavisnosti zemlje i tekovina revolucije i u najtežim uslovima.

Ona, takođe, potvrđuje ispravnost naše trajne orijentacije na neprekidno jačanje veza i saradnje naroda i Armije, na produbljavanju njenog revolucionarnog i narodnog karaktera.

Sistem opštenarodne odbrane, koji danas razvijamo i gradimo, sveobuhvatan je i u neprekidnom je razvoju s težnjom da se snaga odbrane izjednači sa ukupnom snagom društva. On ima, u osnovi,

ista obilježja koja je imala i borba protiv njemačkog desanta u Drvaru. I danas naše društvo u svojoj strategiji opštenarodne odbrane računa sa ljudskim faktorom kao svojom najvećom vrijednosti i činioцем nadmoćnosti nad svakim agresorom. Računamo, dakle, s masovnim učešćem u oružanoj borbi i drugim oblicima borbe i opštenarodnom otporu svih snaga opštenarodne odbrane, odnosno čitavog naroda.

Drvarska epopeja nas poučava i inspiriše na još veća pregnuća u daljem razvijanju i jačanju tekovina naše revolucije. Ona, takođe, poručuje da jugoslovenske narode i narodnosti jedinstvene, spremne i riješene da brane svoju slobodu i tekovine koje smo s Titom stvorili, niko ne može pokoriti.